МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва
Кафедра обліку і оподаткування

Допущено до захисту
„____” _____2023 р.
Зав. кафедри, д. е. н., професор
_____

Кваліфікаційна робота магістра

ОБЛІК І АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ТОВ «АГРОПРОМИСЛОВА КОМПАНІЯ «РОЗКІШНА» ГОЛОВАНІВСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконала – студентка 2 курсу, групи 21м-о
освітньої програми «Облік і оподаткування»
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Григор’єва Ірина Іванівна

Науковий керівник – к.е.н., доцент
Матрос Олена Миколаївна

Умань -2023

Реферат

на кваліфікаційну роботу:

«Облік і аналіз основних засобів в ТОВ «АПК «Розкішна» Голованівського району Кіровоградської області»

студентки факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва
Григор'євої Ірини Іванівни

Одним із найважливіших факторів підвищення ефективності виробництва являється забезпеченість їх основними засобами в необхідній кількості та асортименті та більш повне їх використання.

Формування ринкових відносин передбачає конкурентну боротьбу між різними товаровиробниками, перемогти в якій зможуть ті із них, хто найбільш ефективно використовує всі види наявних ресурсів.

Організація обліку сприяє ефективному використанню машин, обладнання, виробничих площин та інших засобів праці.

Кваліфікаційна робота виконана на базі ТОВ «АПК «Розкішна» Голованівського району Кіровоградської області. Зміст роботи включає вступ, три розділи, висновки та пропозиції, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг роботи становить 30 сторінок друкованого тексту, включаючи 7 таблиць, 3 рисунка і додатки.

Перший розділ розкриває теоретичні аспекти обліку основних засобів, їх організація і функціональне призначення .У другому розділі роботи наведено аналіз фінансового стану досліджуваного підприємства.

Третій розділ роботи присвячено підвищенні ефективності діяльності підприємства . На основі вивчення і узагальнення матеріалу зроблено відповідні висновки та пропозиції.

Резюме: В кваліфікаційній роботі на основі даних досліджуваного господарства розглянуто проблеми обліку і аналізу основних засобів та запропоновано напрями їх удосконалення.

Ключові слова :основні засоби, облік, машини та обладнання, аналіз.

Summary: In the qualification work based on the data of the researched farm, the problems and analysis of fixed assets are considered and directions for their improvement are foreseen.

Keywords: fixed assets, accounting, machines and equipment, analysis.

ЗМІСТ

ВСТУП **3**

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ **6**

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Фінансово-економічний аналіз показників діяльності підприємства

2.2. Облік основних засобів

РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Діяльність кожного підприємства передбачає наявність засобів виробництва і відповідних матеріальних умов, вони є одним з найважливіших елементів продуктивних сил, головним елементом матеріально-технічної бази є основні засоби.

Основні засоби сільського господарства є однією із складових виробничого потенціалу, як галузі, так і національної економіки держави.

Ефективність використання основних засобів залежить від організації своєчасного одержання надійної і повної облікової інформації. У цьому зв'язку зростає роль та значення бухгалтерського обліку як однієї з найважливіших функцій управління.

Для ефективного використання активів необхідним є постійний аналіз за станом, рухом даних об’єктів, тому важливим для цього є формування інформаційного масиву даних, який би задовольняв потреби користувачів в інформації. Основним джерелом формування необхідних даних є документи, які складені за наслідками здійснення господарських операцій. Відповідальність за їх формування та проведення належать бухгалтерській службі підприємства. Дані повинні відповідати якісним вимогам, для того, щоб забезпечити відображення реального стану справ та на основі проведених розрахунків здійснити формування шляхів подолання виявлених негативних моментів та розробки заходів, щодо попередження їх виникнення у майбутньому.

Дослідженню питань пов’язаних з обліком основних засобів суб’єктів господарювання присвячені роботи таких вчених як Бабіч В.В., Бутинець Ф.Ф., Гуцаленко Л.В., Кватирка П.Б., Коцупатрий М.М., Лишиленко О.В., Малюга Н.М., Марчук У.О., Сук П.Л., Макаровська Т.П. Кірейцев Г.Г. Загородній А.Г. Бабаєв Ю. А. Бондар О., Орлова В.К., Орлів М.С., Хома С.В., Ю.В., Садовська І.Б., Сук Л.К., Чакалова Н.С., Швець В.Г.

Мета: розкрити теоретичні питання та практичні аспекти стосовно бухгалтерського обліку та аналізу основних засобів підприємства.

Виходячи з мети дослідження було поставлено наступні завдання:

- проаналізувати теоретико-методичні аспекти основних засобів, їх значення, роль і місце в діяльності підприємства;
- розглянути основні класифікаційні ознаки за якими розподіляються основні засоби на підприємстві;
- визначити особливості порядку визначення первісної вартості об’єктів залежно від способу надходження;
- здійснити огляд нормативно-правової бази, яка регламентує порядок організації та ведення обліку основних засобів;
- здійснити фінансово-господарську характеристику діяльності підприємства;
- здійснити аналіз порядку організації бухгалтерської служби на даному підприємстві;
- встановити особливості ведення обліку та документального оформлення операцій з основними засобами;
- визначити певні недоліки організації облікового процесу та визначити методи удосконалення обліку основних засобів на підприємстві;
- здійснити розгляд стану системи внутрішнього контролю пов’язаних з порядком організації та порядку ведення обліку основних засобів;
- на основі отриманих результатів запропонувати шляхи щодо вдосконалення здійснення внутрішнього контролю за операціями пов’язаними з основними засобами об’єкта.

Об'єкт дослідження: процес організації бухгалтерського обліку та аналізу основних засобів на ТОВ «АПК «Розкішна».

Предмет дослідження: ведення бухгалтерського обліку, організації та методики аналізу основних засобів на ТОВ «АПК «Розкішна».

Методи дослідження. При вирішенні поставлених завдань були використанні як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання. Для дослідження теоретичних аспектів ведення обліку було використано історичний метод та метод спостереження. Для аналізу понятійного апарату щодо обліку основних засобів були використанні методи теоретичного узагальнення та

групування. На основі отриманих результатів для формування шляхів вдосконалення були використанні методи причинно- наслідкового зв’язку та абстрактно-логічний метод. При здійсненні аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства необхідним було використовувати методи індукції та дедукції. Для представлення результатів розрахунків для наочного зображення було використано табличний та графічний методи.

Інформаційна база дослідження:

- законодавчо-нормативні акти;
- збірники наукових праць;
- наукові журнали ;
- інтернет-ресурси;
- звіт про фінансовий стан ТОВ «АПК «Розкішна » за 2018-2022рр.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Щоб мати змогу здійснювати виробничу діяльність підприємствам потрібні основні засоби .Від предметів праці вони відрізняються тим, що беруть участь у виробництві протягом кількох років, зберігаючи при цьому свою натуральну форму і фізичні властивості. Засоби праці зношуються поступово, а отже, переносять свою вартість на виробництво продукції частинам.[1]

Основні засоби – це вартісно виражені ресурси, які утримуються суб’єктом господарювання з метою використання в процесі виробництва, постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких становить не менше одного року чи визначається межами операційного циклу понад один рік, вартість яких зменшується в процесі використання.

Поняття основних засобів є дискусійним, проте воно має охоплювати зазначені характеристики і бути чітко унормованим, відокремленим від суміжних понять.[14]

На сьогоднішній день багато науковців по-різному трактують саме поняття «основні засоби». Їхнє бачення представлено у таблиці 1.1.

Основні засоби є невід'ємною частиною майна майже кожного суб'єкта господарювання. Вартість таких об'єктів зазвичай чимала, але включити її до складу витрат, які враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, платник податку може лише у частині нарахованої амортизації, тобто відбувається поступове перенесення вартості об'єкта основних засобів, що амортизується, на витрати підприємства.

Таблиця 1.1

Бачення поняття «основні засоби»

№	Автор	Визначення
1	2	3
1	Бутинець Ф.Ф., Виговська Н.Г., Івахненков С.В. [16]	матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік).
2	Домбровська Н.Р [18]	це частина постійного виробничого капіталу, яка виступає у формі засобів праці та поступово, протягом багатьох виробничих циклів, переносить свою вартість на виготовлений продукт.
3	Коваленко О.В., Громова І.В. [17]	засоби праці, що беруть участь у виробництві тривалий час (більше 365 днів), не змінюють своєї речовинної форми і переносять свою вартість на щойно виготовлений продукт частинами, по мірі їх зносу (шляхом амортизаційних відрахувань).
4	Кірейцев Г.Г. [23]	частина майна підприємства, що переносить свою вартість на новостворений продукт частинами за декілька виробничих циклів.
5	Стельмах Х.П. Кузьмін О.Є. [19]	Метеріальні активи різного роду,що виступають невід'ємною частиною процесу виробництва і становлять основу для створення капіталу
6	Андрійчук В. Г. [20]	грошове вираження засобів праці.
7	Сухарський В.С. [24]	засоби праці виробничого і невиробничого призначення, що беруть участь у процесі виробництва впродовж багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму.

При класифікації основних засобів слід керуватися тим, що об'єкт основних засобів - це закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього або окремий конструктивно відокремлений предмет, що призначений для виконання певних самостійних функцій, чи відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів одного або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, внаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції. Об'єкт основних засобів визнається як актив, якщо він перебуває в оперативному чи

довірчому управлінні.[4]

Залежно від групи, до якої віднесено той чи інший об'єкт основних засобів, встановлено мінімально допустимі строки їх амортизації (від 2 до 20 років). Таких груп – 16.[15] табл. 1.2.

Таблиця 1.2.

Класифікація груп основних засобів

Показник	Назва групи	Мінімально допустимі строки їх амортизації, роки
1	2	3
Група 1	Земельні ділянки	Не встановлено
Група 2	капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
Група 3	будівлі, споруди та передавальні пристрої	20, 15 ,10
Група 4	машини та обладнання	5
Група 5	транспортні засоби	5
Група 6	інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
Група 7	тварини	6
Група 8	багаторічні насадження	10
Група 9	інші основні засоби	12
Група 10	бібліотечні капітали	Не встановлено
Група 11	малоцінні необоротні матеріальні активи	Не встановлено
Група 12	тимчасові (нетитульні) споруди	5
Група 13	природні ресурси	Не встановлено
Група 14	інвентарна тара	6
Група 15	предмети прокату	5
Група 16	довгострокові біологічні активи	7

Діюче в Україні нормативно-законодавча база не дає в повній мірі реалізувати усі пріоритети переоцінки основних засобів. Достовірна переоцінка основних засобів забезпечить ефективне управління розмірами та динамікою амортизаційних нарахувань - одних з найважливіших джерел власних інвестицій, які направлені на оновлення основних виробничих фондів. Ефективне просте відтворення основних фондів потребує великих зусиль з боку підприємства.

Необхідно зуміти повернути кошти таким чином, щоб мати можливість відновити втрачені внаслідок спрацювання активи та продовжити ефективно працювати з метою отримання позитивного фінансового результату, максимізації прибутку та суспільної користі. Цю роль на підприємстві покликана виконувати амортизація, один із основних елементів облікової політики.

Ключовим питанням у системі бухгалтерського обліку є порядок визначення критеріїв та сутності оцінки. Важливість пов’язана з тим, що оцінка об’єктів обліку необхідна для забезпечення співставності даних різноманітних активів і пасивів.

Не даремно, оцінка є одним з елементів методів бухгалтерського обліку, тому, що за допомогою правильно встановлення правильних кількісних та якісних показників, які характеризують діяльність підприємства є основою для реального відображення сучасного стану справ суб’єкту господарювання. Основними вимогами, що ставляться теорією бухгалтерського обліку для об’єктів основних засобів для забезпечення правильності відображення їх стану, руху на рахунках обліку є:

1. Реальність оцінки за допомогою якої забезпечується відповідність між фактичним станом та його грошовою оцінкою.

2. Адекватність оцінки забезпечується шляхом проведення інвентаризацій та переоцінки з метою встановлення точної величини фактичної собівартості.

3. Єдність оцінки полягає у відображення вартості аналогічних об’єктів засобів різних суб’єктів господарювання, незалежно від галузевої приналежності, в одній і тій самій оцінці, тим самим забезпечуючи зі ставність показників. Даний критерій досягається шляхом встановлення обов'язкових положень (стандартів), інструкцій, правил обліку і калькулювання.

Оцінка в бухгалтерському обліку є способом вартісного вимірювання господарських засобів, джерел їх утворення. Існує наступні види вимірників: натуральний, грошовий та трудовий. Відображення основних засобів, як і інших об’єктів, у бухгалтерському обліку здійснюється обов’язково у грошовому

вимірнику, також застосовується натуральний для обліку наявної кількості об’єктів на підприємстві, матеріальних цінностей та ін. Тому, саме цьому питанню приділяється особлива увага. Вартісні показники основних засобів дають можливість визначити загальний їх обсяг, динаміку, знос, є основою для нарахувати амортизації, визначити собівартість продукції, рентабельність, а також слугують основою для здійснення у майбутньому аналізу діяльності підприємства. Відповідно до НП(С)БО № 7 «Основні засоби» виділяють наступні види оцінок:

1. Первісна вартість є історичною (фактичною) собівартістю основних засобів, яка встановлюється у момент їх придбання чи введення в експлуатацію. До первісної вартості відносять [48]:

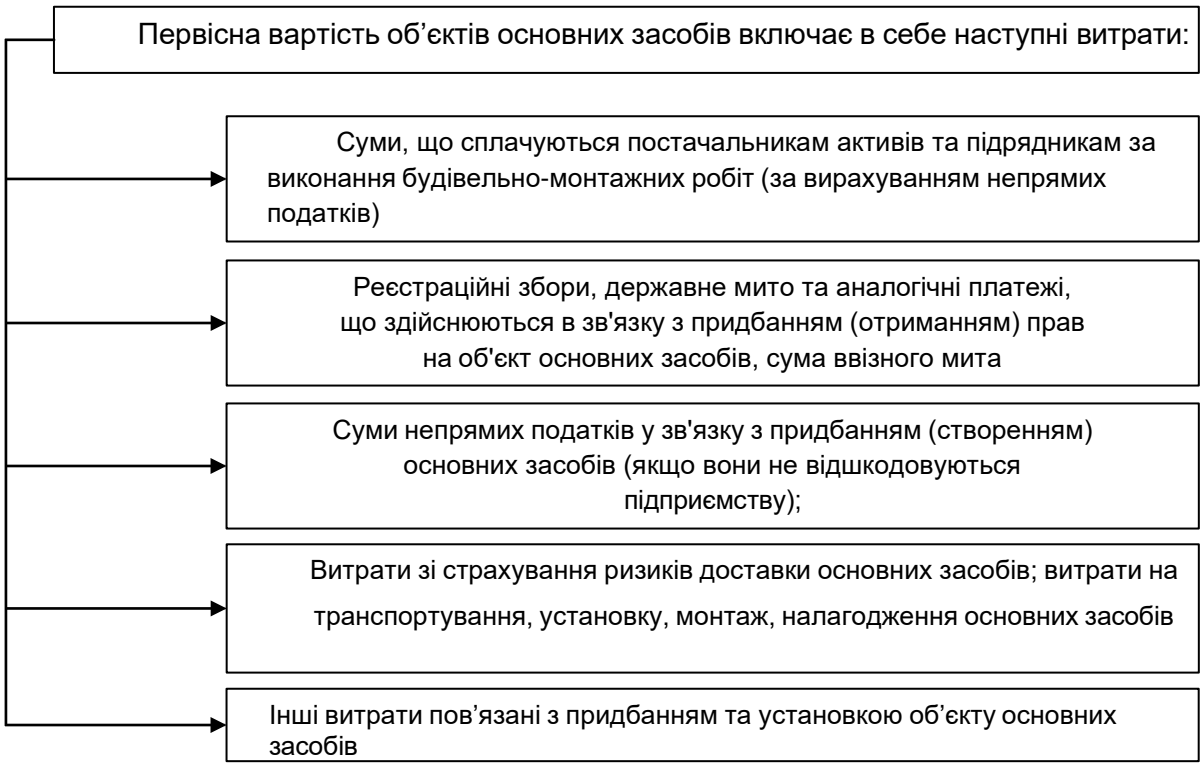


Рис. 1.1. Складові первісної вартості основних засобів

Визначення первісної вартості залежить також від способу надходження активів на підприємство. Визначення первісної вартості в залежності від способу надходження об’єкту. Порядок визначення первісної вартості в залежності від порядку надходження на підприємство має своє висвітлення у НП(С)БО № 7

«Основні засоби» (рис. 1.2.):

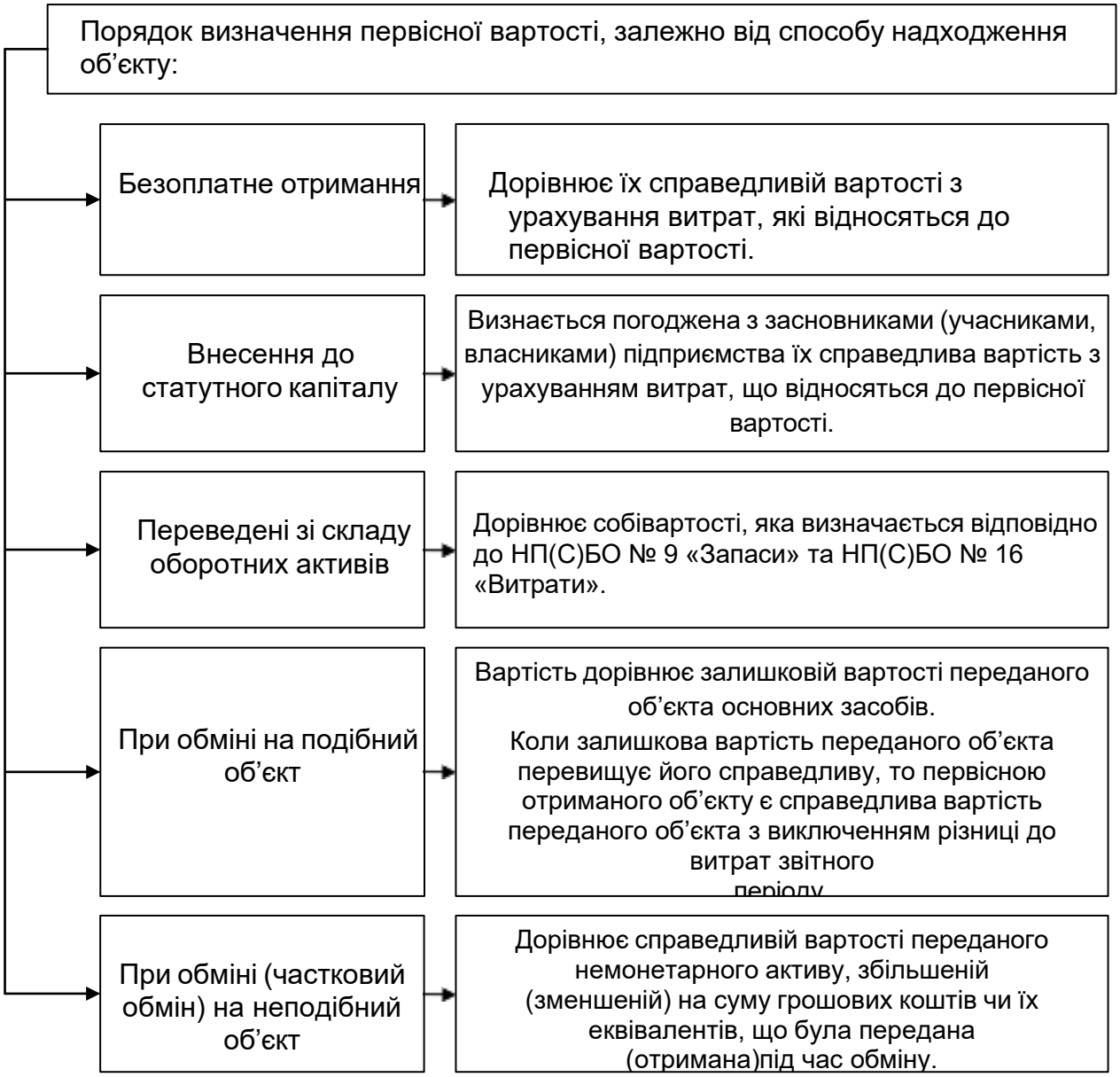


Рис. 1.2. Порядок визначення первісної вартості об'єктів залежності від способу надходження

2. Залишкова вартість. Дана вартість є результатом різниці між первісною вартістю і сумою їх зносу. Дана вартість покликана на відображення більш реального залишку вартості засобів, а тому вона відображається в балансі підприємства й входить в його валюту (підсумок). Залишкова вартість об'єктів постійно змінюється внаслідок їх постійного зносу.

3. Переоцінена вартість — вартість активів, яка визначається після

проведення переоцінки. Дана вартість визначається у разі, коли залишкова вартість об’єкта суттєва відрізняється від його справедливої вартості. Для розрахунку переоціненої вартості використовується індекс переоцінки, який є відношенням справедливої вартості об’єкта до його залишкової вартості на дату переоцінки. В залежності від значення коефіцієнту виділяють дооцінку та уцінку. Переоцінена вартість визначається множенням відповідно первісної вартості, а також суми зносу об'єкта основних засобів на індекс переоцінки.

На досліджуваному підприємстві переоцінка відбувалась один раз за всю діяльність підприємства. Це сталося не у період дослідження, для здійснення переоцінки залучалися експерти, які встановили відповідні вартості по кожному об’єкту.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Фінансово-економічний аналіз показників діяльності підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Агропромислова компанія «Розкішна» розташоване в Кіровоградській області, Голованівський район, смт. Голованівськ Середня кількість працівників становить 260 осіб. Дане підприємство займається таким видом економічної діяльності як вирощування зернових та технічних культур.

Для того щоб оцінити фінансовий стан ТОВ «АПК «Розкішна», потрібно провести:

1. аналіз фінансової стійкості підприємства ;
2. аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства.

Фінансова стійкість підприємства формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом загальної стійкості підприємства. [26] Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності розвитку і забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства . Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційного, фінансового та інвестиційного розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, постачальників, власників. Фінансова стійкість підприємства тісно пов'язана із перспективною його платоспроможністю. Її аналіз дає змогу визначити фінансові можливості підприємства на перспективу. Тому одним із найважливіших завдань що постали перед вітчизняними підприємствами в умовах світової економічної кризи й підвищення рівня фінансової стійкості.[25]

Фінансова стійкість в першу чергу характеризує ступінь фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування і свідчить про його плато- і кредитоспроможність.

Оцінюючи фінансову стійкість підприємства, слід враховувати наступне:

– власники підприємства віддають перевагу допустимому зростанню частки позикових коштів;

– кредитори – навпаки частіш за все співпрацюють із суб'єктами господарювання з високою часткою власного капіталу. Аналізуючи фінансову стійкість необхідно розрахувати комплекс відносних показників. [8]

Показники фінансової стійкості підприємств :

1. Коефіцієнт автономії- показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність нормативне значення > 0,5.

2. Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів - показує, скільки одиниць власних коштів припадає на кожну одиницю позикових і залучених нормативне значення >1.

3. Коефіцієнт фінансової стійкості - показує, яку частку активів підприємство здатне фінансувати за рахунок власного капіталу і капіталу, залученого на довгостроковій основі і свідчить про його здатність залишатися платоспроможним в довгостроковій перспективі.

4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу - показує, яка частина власного оборотного капіталу перебуває в обороті, тобто у тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами, а яка капіталізована.

5. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами - показує рівень фінансування оборотних активів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів.[8]

Ліквідність характеризує здатність підприємства швидко перетворити активи на гроші. Оцінюючи ліквідність підприємства, аналізують достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань – короткострокової кредиторської заборгованості. Для оцінювання ступеня ліквідності підприємства використовують різні відносні показники ліквідності, що різняться набором ліквідних засобів, які використовують для покриття короткотермінових зобов'язань. Залежно від того, які види оборотних активів приймаються у розрахунок, виокремлюють різні показники ліквідності [8].

Таблиця 2.1

Аналіз фінансової стійкості ТОВ «АПК «Розкішна»

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт автономії	0,67	0,68	0,64	0,73	0,75
Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	2,1	2,16	1,81	2,05	2,43
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,72	0,70	0,68	0,72	0,84
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,45	0,45	0,41	0,49	0,57
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштам	0,52	0,51	0,45	0,52	0,64

Залежно від ступеня ліквідності, всі активи підприємства поділяються на наступні групи:

А1 – найбільш ліквідні активи – грошові кошти підприємства в касі та на розрахунковому рахунку;

А2 – активи, що швидко реалізуються, для перетворення яких у наявні кошти потрібний визначений час. У цю групу включаються короткострокові фінансові вкладення, дебіторська заборгованість за відвантажену продукцію та надані послуги, платежі по яких очікуються протягом дванадцяти місяців після звітної дати. Ліквідність цих активів різна і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових робітників, відносин з платниками, їх платоспроможності, умов надання кредитів покупцям, наявності вексельного обігу;

А3 – активи, що повільно реалізуються. До них відносять матеріально-виробничі запаси, затрати у незавершеному виробництві, готову продукцію, товари, оскільки іноді вони вимагають попередньої обробки, перш ніж їх можна буде продати і перетворити в готівкові гроші;

А4 – активи, що важко реалізуються – статті розділу І активу балансу "Основні засоби та інші позаоборотні активи".[26]

Найчастіше при оцінці ліквідності використовують такі коефіцієнти :

1. коефіцієнт абсолютної ліквідності - показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно. Нормативне значення >0,2-0,35

2. коефіцієнт швидкої ліквідності- характеризує платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Нормативне значення >0,6-0,8.

3. коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт покриття) - показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань. Нормативне значення >1,5-2,5 [8]

Таблиця 2.2

Аналіз ліквідності підприємства ТОВ «АПК «Розкішна»

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт покриття	2,1	2,0	1,8	1,7	1,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,64	0,4	0,6	0,3	0,2
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,01	0,07	0,09	0,11

Протягом 2018-2022р коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт покриття) зменшувався, а саме :

- у 2019 відносно 2018 зменшився на 0,1
- у 2020- зменшився на 0,2
- у 2021 – зменшився на 0,1
- у 2022 – зменшився на 0,2

Аналіз обсягу , структури та динаміки основних засобів

Аналіз обсягу, структури та динаміки основних засобів підприємства ТОВ «АПК «Розкішна» будемо проводити за даними таких документів як «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та «Примітки до річної фінансової звітності».

Аналіз динаміки обсягу основних засобів ТОВ «АПК «Розкішна» за 2018-2022 рр. наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки обсягу основних засобів ТОВ «АПК «Розкішна»

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Загальна сума основних засобів в т.ч:	49390	64747	158994	196021	227977
Будинки,споруди та передавальні пристрої	4573	4985	105709	108816	113208
Земельні ділянки	85	85	85	85	85
Машини та обладнаня	33878	46523	37716	59739	72653
Транспортні засоби	9681	11880	12881	22986	35261
Інструменти,прилади ,інвентар(меблі)	948	1049	2535	4335	6710
Тварини	166	166	-	-	-
Багаторічні насадження	6	6	6	6	6
Інші основні засоби	53	53	53	52	52
Малоцінні необоротні матеріальні активи	-	-	9	2	2

Дивлячись на дані таблиці 2.3., можна сказати що протягом 2018-2022рр. загальний обсяг основних засобів збільшився на 178587 що відбулося переважно за рахунок збільшення таких складових як :

1. будинки,споруди і передавальні пристрої – на 108635

2. машини та обладнаня - 38775

3.транспортні засоби - 25580

4. інструменти,прилади ,інвентар(меблі) – 5597.

Для забезпечення відтворення основних виробничих засобів важливе значення має вивчення їхнього стану та використання, що є важливим фактором підвищення ефективної діяльності підприємства.

Стан і використання основних виробничих засобів є важливим фактором підвищення ефективної діяльності підприємства.

У процесі виробництва основні засоби зношуються фізично і старіють морально. Ступінь фізичного зносу основних засобів визначається в процесі нарахування амортизації. Цей процес можна розглядати в кількох аспектах:

- По-перше, як метод визначення поточної оцінки не зношеної частини основних засобів.

- По-друге, як спосіб віднесення на готову продукцію одноразових витрат на основні засоби.
- По-третє, як спосіб нагромадження фінансових ресурсів для заміщення виведених з виробничого процесу основних засобів або для вкладання коштів у нові виробництва.[29]

Показники стану й ефективності використання основних засобів можна об'єднати в три групи, які характеризують :

1) забезпечення підприємства основними засобами;

2) стан основних засобів;

3) ефективність використання основних засобів.[21]

Забезпеченість підприємства основними засобами характеризують такі показники як :

1. Капіталовіддача - показує загальну віддачу від кожної гривні, вкладеної в основний засіб, а її зростання дозволяє знижувати обсяги нагромаджування, тобто збільшувати частку капіталу споживання.

2. Капіталомісткість – це показник, обернений до капіталовіддачі, який характеризує вартість основних засобів, що припадає на кожну грошову одиницю реалізованої продукції. У звичайних умовах господарювання капіталовіддача повинна мати тенденцію до росту, а капіталомісткість – до зменшення. [28]

За нормальних умов капіталовіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а капіталомісткість – до зменшення. Забезпеченість підприємства основними виробничими засобами визначається рівнем капіталоозброєності праці. Останню розраховують як відношення вартості основних виробничих засобів до чисельності працівників підприємства.[37]

Результат розрахунку запишемо в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Забезпеченість підприємства основними засобами

Показники	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.
Капіталомісткість	0,19	0,53	0,56	1,11	1,25
Капіталоозброєність	255,92	641,10	753,93	860,29	981,39

Проаналізувавши розрахований показник капіталомісткості, можна побачити його ріст протягом 2018-2022рр.,а саме :

- у 2019р. відносно 2018 р.- збільшився на 0,34
- 2020р. - збільшився на 0,03
- 2021р. - збільшився на 0,55
- 2022р. - збільшився на 0,14

Також можна спостерігати збільшення такого показника як капіталоозброєність.В період 2018-2022р. збільшилася на :

- у 2019р. відносно 2018 р.- збільшився на 385,18;
- 2020р. - збільшився на 112,83;
- 2021р. - збільшився на 106,36;
- 2022р. – збільшився на 121,10

Збільшення рівня капіталоозброєності є позитивним фактором.

Аналіз основних засобів може проводитися по декількох напрямах, розробка яких в комплексі дозволяє дати оцінку структури, динаміки і ефективності використання основних засобів і довгострокових інвестицій. Виробнича структура основних капіталів характеризується питомою вагою кожної групи основних капіталів у загальній їхній вартості по підприємству, галузі і промисловості в цілому. Виробнича структура основних капіталів і її зміна, за той, чи інший відрізок часу дають можливість охарактеризувати технічний рівень промисловості й ефективність використання капітальних вкладень в основні капітали. Зокрема, чим вище в складі основних капіталів питома вага машин, устаткування й інших елементів активної частини основних капіталів, тим більше продукції буде зроблено на кожну гривню основних

капіталів. Саме тому кожне підприємство повинне постійно вишукувати резерви підвищення ефективності використання основних капіталів. Виявити ці резерви та контролювати виконання заходів щодо їх мобілізації і використання можна лише за допомогою глибокого системного економічного аналізу [22].

Стан основних виробничих засобів характеризують через такі коефіцієнти:

1. зносу основних засобів - характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості ;
2. придатності основних засобів показує, яка частина основних капіталів придатна для експлуатації в процесі господарської діяльності;
3. оновлення основних засобів показує частку введених основних засобів у загальній їх вартості ;
4. вибуття основних засобів - характеризує інтенсивність вибуття основних засобів.
5. приросту основних засобів - показує ступінь збільшення основних засобів у звітному періоді проти минулого періоду .

До показників, які характеризують ефективність використання основних засобів, належать:

1. капіталовіддача основних засобів - характеризує ефективність використання основних засобів. Відображає суму виробленої продукції на одну гривню основних засобів. На ефективність використання обладнання та рівень капіталовіддачі впливають такі фактори:

- наявність застарілого обладнання, яке потребує заміни;
- неякісна і несвоєчасна модернізація діючого обладнання;
- наявність зайвого встановленого обладнання;
- недоліки використання обладнання в часі;
- зниження продуктивності праці та обладнання;
- зниження темпів росту випуску продукції;
- різна первинна (балансова) вартість основних засобів;
- способи виконання капітальних вкладень. Капіталовіддачу розраховують

або у вартісних або в натуральних (тонни, метри, штуки і т. п.) вимірниках. Натуральні вимірники капіталовіддачі мають обмежене використання, і їх розраховують на підприємствах, цехах і дільницях, які виробляють один вид продукції; трудові вимірники застосовуються в цехах і на дільницях, де випускають кілька видів продукції.[38]

2. рентабельність основних засобів - визначає ступінь використання основних засобів, характеризує відношення операційного прибутку до середньорічної вартості основних засобів підприємства ;

3. сума прибутку на одну гривню основних засобів.[21] Вона є абсолютним показником ефективності використання основних засобів.[39]

Розрахунок показників забезпечення стану й ефективності використання основних засобів наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Стан та ефективність використання основних засобів

Показник	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.
Коефіцієнт зносу	0,67	0,65	0,47	0,46	0,48
Коефіцієнт придатності	0,31	0,35	0,53	0,54	0,57
Коефіцієнт оновлення	0,005	0,009	0,38	0,20	0,28
Коефіцієнт вибуття	0,001	0,003	0,0002	0,001	0,001
Капіталовіддача	0,92	1,13	0,67	0,49	0,55

На протязі дослідження даного періоду можна побачити що коефіцієнт зносу щороку зменшувався. Це є позитивним значенням показника, адже чим менше значення показника, тим кращий технічний стан основних засобів.

Тим часом коефіцієнт придатності щороку збільшувався. Чим більше значення показника, тим кращий технічний стан основних засобів.

2.2. Обліку основних засобів

Важливим для роботи підприємства є правильна організація обліку на підприємстві, тому що вона прямо впливає на порядок здійснення діяльності як структурних підрозділів, так і підприємства в цілому. Організація

бухгалтерського облік знаходиться безпосередньо в компетенції власників підприємства або уповноваженого органу (посадової особи).

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» підприємство самостійно обирає одну з форм організації бухгалтерської служби. На аграрно-виробничому товаристві з обмеженою відповідальністю «Розкішна» створена бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером.

Бухгалтерія виступає самостійним структурним підрозділом основною метою якого виступає здійснення порядку реєстрації всіх господарських операцій на підприємстві, відображення їх на рахунках бухгалтерського обліку відповідно до чинних законодавчих та інших нормативних вимог тим самим формуючи інформаційний масив даних, які відповідають якісним вимогам та в подальшому використовується зовнішніми та внутрішніми користувачами для аналізу, контролю, інтерпретації з метою формування висновків та прийняття рішень.

Спираючись на Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» питання, щодо організації обліку покладено на керівника підприємства, щодо порядку відображення на рахунках обліку фактів здійснення операцій, їх документального оформлення та порядку зберігання в порядку визначених законодавством.

Форма організації облікового апарату є централізованою, тобто коли первинна інформація про господарські операції формується на відповідних виробничих підрозділах, але її перевіркою, обробкою та здійснення відображення на рахунках обліку та подальшому складанні зведених документів та регістрів займається саме центральна бухгалтерія. Організація відповідає лінійній організації апарату бухгалтерії. При цій побудові працівники бухгалтерії (кожен з яких відповідає за певну ділянну обліку) прямо підпорядковуються головному бухгалтеру та існує чітка система взаємозв’язків. Форма обліку - автоматизована.

Не мало важливим є також визначення оптимальної кількості працівників, для цього були використанні затверджені у нормативних актах формули для розрахунку нормативу чисельності працівників бухгалтерії:

$К_{к.п.з.}$ – коефіцієнт, що враховує питому вагу робіт з бухгалтерського обліку та звітності, яка виконується на ПЕОМ. На ТОВ «АПК «Розкішна» 72%, тобто для розрахунку значення коефіцієнту 1,2.

Відповідно до проведених розрахунків нормативною вважається чисельність працівників бухгалтерії у розмірі 5 чоловік, що повністю відповідає дійсності.

Порядок діяльності бухгалтерії повинен бути затверджений у Положенні «Про роботу бухгалтерської служби» на підприємстві, але на даному підприємстві даний документ не є розробленим та затвердженим. В ньому повинно бути чітко прописано: становлення даного структурного підрозділу; його підпорядкування; визначення нормативних документів, якими бухгалтерська служба буде керуватися; основні завдання та функції, які ставляться перед бухгалтерською службою; права та обов'язки працюючих; структура служби та становлення вимог до особи, яка буде прийнята на посаду головного бухгалтера; порядок передачі обов'язків у разі звільнення бухгалтера; порядок взаємодії з іншими підрозділами.

Саме у даному положенні відображено завдання головного бухгалтера, як керівника структурного підрозділу:

— організація роботи з ведення бухгалтерського обліку;
— здійснення раціонального та ефективного розподілу посадових обов'язків між працівниками та розробка і затвердження посадових інструкцій;
— контроль за забезпеченням дотримання вимог чинного законодавства;
— подання керівнику підприємства пропозицій, щодо удосконалення роботи бухгалтерської служби та поліпшення діяльності підприємства в цілому;
— підписання документів та фінансової звітності;
— порядок організацій збереження документів (поточний та постійний архів);

— здійснення контролю за: відображення операцій на рахунках обліку, складання звітності, цільовим та ефективним використанням ресурсів, правильності проведення розрахунків, оформленням матеріалів, щодо нестачі;
— погодження документів, пов’язаних в використання фонду оплати праці тощо.

Діяльність кожного співробітника регулюється посадовою інструкцією, це документ який затверджує організаційно-правове становище працівника в даному підрозділі, встановлює його основні завдання, права та обов’язки, повноваження, визначає границі його відповідальності, встановлює вимоги до знань та кваліфікації, які необхідні для забезпечення ефективного виконання робіт.

При формуванні посадової інструкції необхідно використовувати такі нормативні акти, як: Національний класифікатор професій та Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Також важливим є враховувати особливості організаційних документів підприємства, умови трудового договору та правила внутрішнього розпорядку.

При більш детальному аналізі робітників бухгалтерії на основі таблиці 2.6. можемо побачити, що лише троє з п’яти бухгалтерів мають фахову освіту за спеціальність «Облік і аудит», інші працівник закінчили вищий навчальний заклад за спеціальністю «Економіка підприємства». Середній вік працівників становить 35,2 роки. Головний бухгалтер працює з часу заснування підприємства і на сьогоднішній день. Інші працівники мають щонайменше 4 року стажу на даному підприємстві та більше.

Підприємство піклується про підтримання професійного рівня своїх працівників, тому приділяє особливу увагу їх поточному навчанню. Для цього вони в різній періодичності відправляють бухгалтерів на курси з підвищення кваліфікації для удосконалення професійних навичок, набуття нових знань, розширення своєї усвідомленості у про нові зміни у складі чинного законодавства, що регулює роботу бухгалтерської служби, порядок виконання

ними своїх службових обов'язків, порядок реєстрації фактів господарського життя та роботи підприємства в цілому.

При виконанні своєї діяльності працівники бухгалтерії користаються різними джерелами інформації. Через постійну зміну та доповнення законодавчих актів, зміни процедури реєстрації операцій, прийняття нових документів та інших суттєвих змін необхідним є постійний контроль за ними для можливості своєчасно здійснити певні зміни в обліковому процесі для забезпечення правильності ведення обліку та уникнення ситуацій порушення вимог, які можуть призвести до отримання штрафів.

Таблиця 2.6.

Якісні характеристики працівників обліково-контрольної служби ТОВ «АПК «Розкішна»

Посада	Наявність у працівника вищої освіти	Спеціальність	Рік закінчення ВНЗ	Вік працівника	Підвищення кваліфікації	Стаж роботи на даному підприємстві	Література, якою користується
Головний бухгалтер	Повна вища освіта	«Облік і аудит»	2000	42	Раз на рік	20	Журнали та Інтернет - ресурси, сайти для бухгалтерів
Бухгалтер	Повна вища освіта	«Облік і аудит»	2011	38	—	9	Журнали та Інтернет - ресурси, сайти для бухгалтерів
Бухгалтер	Повна вища освіта	«Облік і аудит»	2019	27	Раз на два роки	4	Журнали та Інтернет - ресурси, сайти для бухгалтерів
Бухгалтер	Повна вища освіта	«Економіка підприємства»	2006	37	Раз в пів року	5	Журнали та Інтернет - ресурси, сайти для бухгалтерів
Бухгалтер	Повна вища освіта	«Економіка підприємства»	2011	32	—	5	Журнали та Інтернет - ресурси, сайти для бухгалтерів

Найбільше вони користуються Інтернет – ресурсами, сайтами для бухгалтерів до складу яких входять: «Дебет&Кредит», «Ліга.Закон», сайт Видавництва «Фактор», інформаційний портал для бухгалтерів «Бухгалтер 911», Uteka. Журнали: «Баланс».

При провадженні бухгалтерської діяльності найважливішим документом, який затверджує основні методики, прийоми та процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності є положення про облікову політику. На досліджуваному підприємстві даний документ розроблений, але в ньому давно не вносилися поправки. Також важливим є відмітити те, що на підприємстві немає затвердженого графіка документообігу, який би упорядкував рух документів та забезпечив їх своєчасне надходження до бухгалтерії.

Одна з найважливіших проблем в умовах переходу до ринкових відносин економіки України - це удосконалення системи бухгалтерського обліку, звітності, контролю та аудиту, основним напрямом якого є застосування інформаційних систем та комп’ютерних технологій.

Синтетичний облік основних засобів У ТОВ «АПК «Розкішна» ведеться на рахунку 10 «Основні засоби», який призначений для обліку й узагальнення інформації про наявність і рух як власних основних засобів, так і одержаних за умов фінансового лізингу, а також орендованих цілісних майнових комплексів, які належать до складу основних засобів.

По дебету рахунка 10 «Основні засоби» відображаються: надходження основних засобів (придбаних, створених, безоплатно отриманих), зарахованих на баланс підприємства; сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що приводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісне очікуваних від використання об'єкта; сума дооцінки вартості об'єкта основних засобів. По кредиту рахунка 10 «Основні засоби» відображаються: вибуття основних засобів внаслідок реалізації, ліквідації, безоплатної передачі іншим підприємствам; часткова ліквідація; сума уцінки вартості основних засобів.

Рахунок 10 «Основні засоби» ведеться за субрахунками:

101 «Земельні ділянки»,

102 «Капітальні витрати на поліпшення земель»

103 «Будинки і споруди»,

104 «Машини й обладнання»,

105 «Транспортні засоби»,

106 «Інструменти, прилади та інвентар»,

107 «Робоча і продуктивна худоба»,

108 «Багаторічні насадження»,

109 «Інші основні засоби».

Аналітичний облік основних засобів ведеться по кожному об'єкту окремо. Для обліку інших необоротних матеріальних активів, які не входять до складу об'єктів, які відображаються на рахунку 10 «Основні засоби», Планом рахунків передбачений рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи».

Облік надходження основних засобів.

Під час надходження на підприємство матеріального активу треба звернути увагу на термін його корисного використання та на його вартість. Якщо термін корисного використання основного засобу перевищує один рік (операційний цикл, якщо він більший за рік), то такий об'єкт належить до необоротних активів. Якщо вартість не перевищує 20000 грн. то такий об'єкт є МНМА та належить до групи 11. Якщо вартість об'єкта перевищує 20000 грн., то відносимо його до відповідної групи основних засобів залежно від його виду (будівлі - група 3, обладнання - група 4, транспортні засоби - група 5, інвентар (меблі) - група 6) тощо.

Придбані чи самостійно виготовлені основні засоби зараховують на баланс підприємства за первісною вартістю (п. 146.4 ПКУ). Витрати, які зараховують до первісної вартості об'єкта основних засобів, перелічені в п. 146.5 ПКУ. Визначення первісної вартості в ПКУ не наведено, тому, згідно з п. 4 П(С)БО 7, первісна вартість це - історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених

(переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів [5].

До первісної вартості необоротних активів зараховують (п. 146.5 ПКУ, п. 8 НП(С)БО 7): суми, які сплачують постачальникам активів і підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків); реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, які здійснюють у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству); витрати зі страхування ризику доставки основних засобів; витрати на транспортування, установлення, монтаж, налагодження основних засобів; фінансові витрати, внесення яких до собівартості кваліфікаційних активів передбачено НП(С)БО 31 "Фінансові витрати". Всі фінансові витрати відображаються за дебетом рахунку 95. Капіталізації, тобто списанню з кредиту рахунка 95 до дебету рахунку 15, підлягають витрати на створення кваліфікаційного активу, до якого належить актив, що потребує істотного часу для його створення. Таким терміном вважається період, що становить більше 3 місяців згідно з Методичними рекомендаціями № 1300 [3] та МСБО 23. Капіталізації підлягають лише фінансові витрати, нараховані (здійснені) до введення об'єкта в експлуатацію. Фінансові витрати після введення об'єкта в експлуатацію зараховують до витрат звітного періоду.

Витрати, які формують первісну вартість основних засобів в податковому обліку, ідентичні таким витратам у бухгалтерському обліку. Це свідчить про те, що в багатьох випадках первісна вартість об'єкта в податковому обліку збігатиметься з бухгалтерськими даними. Відмінності можуть бути в тому випадку, якщо витрати, які здійснює підприємство на придбання чи будівництво об'єкта основних засобів, належать до заборонених для зарахування до витрат згідно з ПКУ. Найяскравішим прикладом тут є придбання таких активів у підприємців платників єдиного податку. Особливості формування первісної вартості об'єкта залежать від способу надходження на баланс підприємства та регламентуються ПКУ і НП(С)БО 7.

Згідно з пп. 145.1.5 ПКУ, вартість основних засобів, інших необоротних і нематеріальних активів, що амортизується, це - первісна або переоцінена вартість основних засобів, інших необоротних і нематеріальних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості (пп. 14.1.19 ПКУ). Аналогічне визначення наведено в П(С)БО 7. Вартість МНМА, що амортизується, це -первісна або переоцінена вартість МНМА (пп. 14.1.20 ПКУ). Амортизація основних засобів здійснюється до досягнення залишкової вартості об'єкта його ліквідаційної вартості (пп. 145.1.4 ПКУ). У ПКУ не дано визначення ліквідаційної вартості, тому, згідно з П(С)БО 7, ліквідаційна вартість це - сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення терміну їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних із продажем (ліквідацією) [21]. Порядок визначення ліквідаційної вартості не встановлено на нормативному рівні. Це питання вирішується на розсуд підприємства, яке має право встановити ліквідаційну вартість та обгрунтувати її.

Під час формування вартості об'єкта, яка амортизується, потрібно враховувати п. 144.1 ПКУ, згідно з яким амортизації підлягають витрати на придбання (самостійне виготовлення) основних засобів. Якщо немає витрат на придбання (зокрема, у разі безоплатного отримання основних засобів), то немає витрат підприємства у вигляді амортизації.

До числа заборонених витрат, на суму яких підприємство не може зменшити оподатковуваний прибуток, а отже, не може включити їх до вартості об'єкта основних засобів, яка амортизується, належать: активи, придбані після 1 квітня 2011 року в підприємців платників єдиного податку; капіталізовані витрати на придбання в нерезидента послуг (робіт) з інжинірингу (крім витрат, нарахованих на користь постійних представництв нерезидентів, які підлягають оподаткуванню згідно з п. 160.8 ПКУ), якщо такі витрати перевищують 5 % митної вартості обладнання, що імпортується згідно з відповідним контрактом, а також у випадках, визначених пп. 139.1.15 ПКУ; придбання необоротних активів у нерезидентів, які мають офшорний статус (амортизації підлягає лише

85 % понесених витрат).

Визначення групи основних засобів, до якої належить об'єкт є важливим моментом, оскільки від цього залежить мінімальний строк корисного використання (СКВ) об'єкта. Цей термін установлено п. 145.1 ПКУ окремо за кожною групою; метод нарахування амортизації, що встановлюється наказом про облікову політику окремо за кожною групою. До всіх об'єктів усередині однієї групи має застосовуватися один і той самий метод амортизації, вибраний для цієї групи підприємством.

Купівля основних засобів виробничого характеру залежно від терміну оплати відображається такими бухгалтерськими проведеннями (табл.2.7).

Таблиця 2.7

Кореспонденція рахунків з обліку придбання основних засобів в ТОВ «АПК «Розкішна» за грудень 2022 р.

№	Зміст господарських операцій	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
Перша подія - отримання об'єкта основних засобів				
1	Отримано основні засоби від постачальника	6600	152	631
2	Відображено суму податкового кредиту	1100	641	631
3	Відображено отримання транспортних, посередницьких, страхових, реєстраційних та інших послуг, пов'язаних з придбанням ОЗ	600	152	685
4	Відображено суму податкового кредиту	100	641	685
5	Відображено витрати на заробітну плату працівникам, що монтують основні засоби	1800	152	661
6	Відображено нарахування на заробітну плату	598	152	65
7	Введення об'єкта основних засобів в експлуатацію	8398	10	152
8	Перераховано оплату постачальнику	9598	631	311
Перша подія - оплата об'єкта основних засобів				
1	Перераховано аванс постачальнику (підряднику)	3600	371	311
2	Відображено виникнення податкового кредиту по ПДВ	600	641	644
3	Отримано основні засоби від постачальника	3000	152	631
4	Відображено суму податкового кредиту		641	631

5	Відображено отримання транспортних, посередницьких, страхових, реєстраційних та інших послуг, пов'язаних з придбанням основних засобів	300	152	685
6	Відображено суму податкового кредиту	50	641	685
7	Відображено витрати на заробітну плату працівникам, що монтують основні засоби	450	152	661
8	Відображено нарахування на заробітну плату	126	152	65
9	Введення об'єкта основних засобів в експлуатацію	3826	10	152

Облік вибуття основних засобів.

Нерухомість, що утримується для продажу, потрібно перевести до групи вибуття, що утримується для продажу: Д-т 286 К-т 103[1]. Необоротні активи, що утримуються для продажу, виводяться зі складу необоротних активів, при цьому припиняється нарахування амортизації на ці об'єкти з місяця, наступного за місяцем виведення зі складу необоротних активів. Пам'ятайте: необоротні активи та група вибуття, що утримуються для продажу, відображаються у бухобліку та фінзвітності на дату балансу за найменшою з двох величин - балансовою вартістю або чистою вартістю реалізації. У разі оцінки за чистою вартістю реалізації сума коригування балансової вартості необоротних активів або групи вибуття, що утримуються для продажу, визнається іншими операційними доходами (витратами) звітного періоду (рахунки 71, 94). Виходячи з умов запитання, проведення щодо зменшення балансової вартості об'єкта ОЗ до межі чистої вартості реалізації - Д-т 946 К-т 286 - тут не має бути, адже вартість реалізації перевищує балансову вартість ОЗ.

Для бухгалтера підставою для такого проведення буде рішення (наказ) керівника підприємства про намір реалізувати цей об'єкт нерухомості та акт виведення з експлуатації такого об'єкта ОЗ.

Для визначення дати отримання доходу в податковому обліку вкрай важливо визначити дату переходу права власності. За загальним правилом ст. 334 ЦКУ право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передачі майна, якщо іншого не встановлено договором або законом. Проте для нерухомості характерними є деякі особливості. Відповідно до ч. 4 ст. 334 ЦКУ,

права на нерухоме майно, які підлягають державній реєстрації, виникають з дня такої реєстрації відповідно до закону.

У продавця відповідно до норм п. 146.15 ПКУ нарахування амортизації припиняється з місяця, наступного за місяцем виведення з експлуатації об'єкта основних засобів. Сума перевищення доходів від продажу нерухомості над її балансовою вартістю включається до доходів платника податків, а сума перевищення балансової вартості над доходами від такого продажу - до витрат платника податків (п. 146.13 ПКУ). Щодо ПДВ, то операція продажу нерухомості відповідає визначенню постачання (пп. 14.1.191, п. 185.1 ПКУ) й оподатковується ПДВ на загальних підставах. Бухгалтерський та податковий облік продажу складського приміщення див. у таблиці 2.8.

Синтетичний облік за рахунками 10, 11, у ТОВ «АПК «Розкішна» ведуть у Журналі ордері № 4 А с.-г. Записи в журнал-ордер здійснюють безпосередньо з первинних документів. Після звірки підсумкових даних журнала-ордера № 4 А с.-г. по рахунку 10 «Основні засоби» з даними інших бухгалтерських регістрів, кредитовий оборот переносять в Головну книгу.

У Журналі-ордері № 4 А с.-г. для кожного балансового рахунку виділено окремий розділ, в якому відображаються кредитові обороти.

Аналітичний облік капітальних інвестицій ведеться у Відомості № 4.8 с.-г., аналітичного обліку капітальних інвестицій в розрізі субрахунків, а синтетичний облік по рахунку 15 «Капітальні інвестиції» ведеться в Журналі-ордері ф. № 4 Б с.-г., Підсумок кредитового обороту по рахунку 15 із відомості 4.7 с.-г. розносять в Журнал-ордер № 4 Б с.-г.

Для нарахування амортизації необоротних активів складають розрахунок (відомість № 4.4 с.-г.) нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів за прямолінійним методом на початок року. За рахунком 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» ведеться відповідно за видами основних засобів та інших необоротних матеріальних активів.

Таблиця 2.8

Бухгалтерський та податковий облік продажу складського приміщення в ТОВ «АПК «Розкішна»

Зміст операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн	Податковий облік	
	Д-т	К-т		Доходи	Витрати
Об'єкт нерухомості переведено до складу активів, що утримуються для продажу	286	103	36000	-	-
Списано вартість зносу	131	103	57000	-	-
Продаж нерухомості	680	712	180000	114000*	-
ПЗ з ПДВ	712	641	30000	-	-
Відображено собівартість нерухомості	943	286	36000	-	-
Відображено фінрезультат	712 793	793 943	150000 36000	- -	- -
** 150000 (сума доходу без ПДВ) - 36000 (балансова вартість об'єкта нерухомості) = 114000 грн.*					

Синтетичний облік зносу (амортизації) необоротних активів відображається в Журналі-ордері №4 А с.-г. На суму нарахованої амортизації збільшуються витрати підприємства відповідно до виду діяльності і зносу основних засобів. Кредитовий оборот за рахунком 13 переносять в Головну книгу.

ОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Для того щоб максимально ефективно використовувати основні засоби та виробничі потужності підприємства, потрібно володіти інформацією про кожний об’єкт основних засобів у виробничому процесі, їх фізичний та моральний знос та фактори, що впливають на використання основних засобів.

Основні засоби підприємства - це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, і вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним та моральним зносом. [12]

Основні засоби є одним з найважливіших чинників будь-якого виробництва, від їх стану та ефективності використання залежать кінцеві результати господарської діяльності. Стан та використання основних засобів є важливими для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, а їх склад та структура зумовлюють можливості підприємства відносно виробничого процесу.[27]

Результатом аналізу основних засобів є інформація про ступінь їх зношення та необхідність своєчасного оновлення . Правильно підібрана методика аналізу основних засобів дозволить своєчасно контролювати склад і стан виробничих і невиробничих капіталів. Це також допоможе підвищити ефективність використання основних засобів, якщо на основі отриманих в результаті аналізу даних будуть прийняті грамотні управлінські рішення.[10]

Для того щоб якісно проаналізувати основні засоби потрібно скласти перелік завдань відповідно до яких буде проводитись дослідження.

Основними завданнями аналізу основних засобів є:

– аналіз обсягу, структури та динаміки основних засобів і нематеріальних активів, їх відповідності вимогам технічного прогресу та оптимальним параметрам виробництва;

– вивчення технічного стану основних засобів, темпів, форм і способів їх

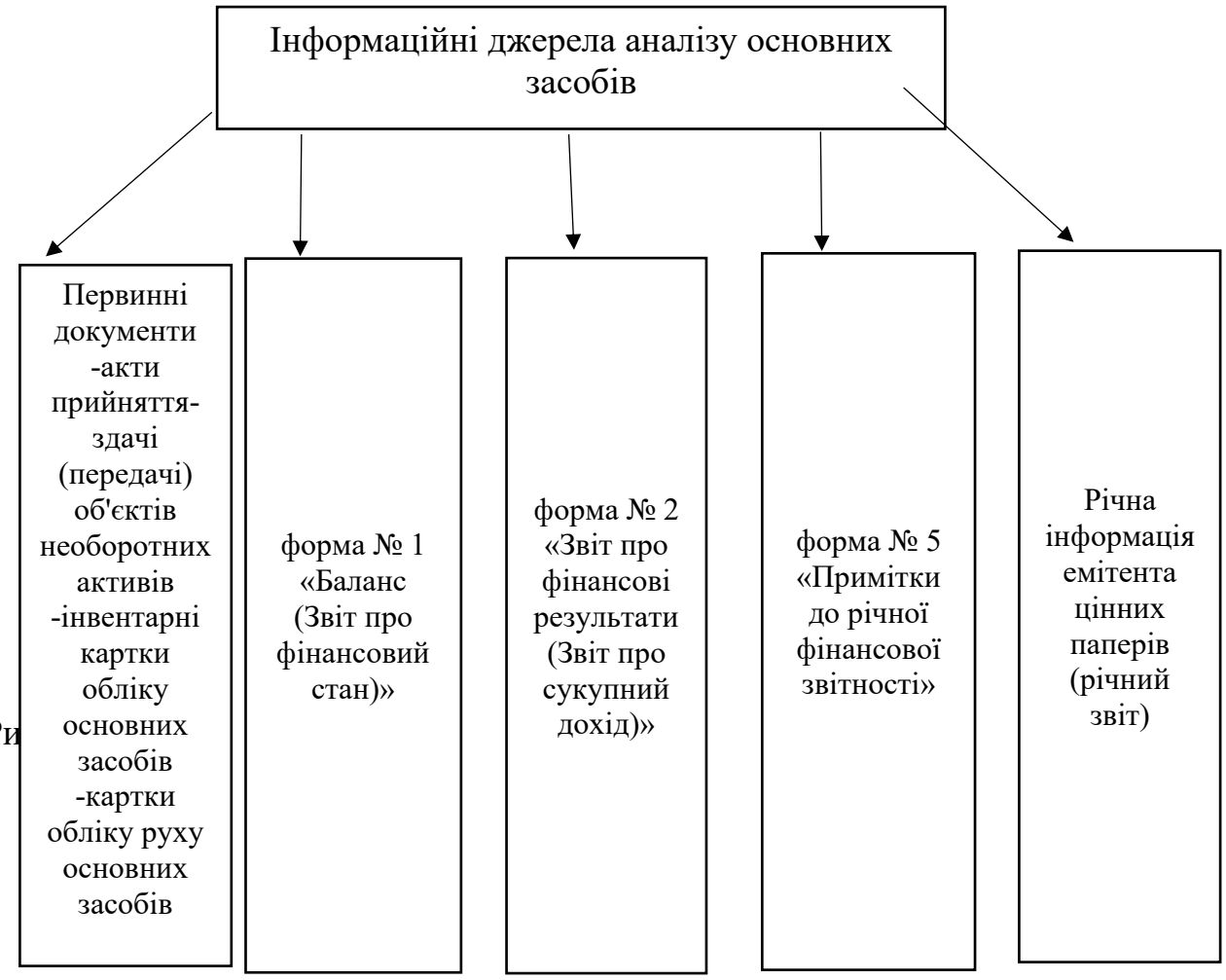
оновлення;

– визначення рівня використання основних засобів і факторів, що на нього впливають;

– виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів і нематеріальних активів.[11]

Джерелами інформації для аналізу основних засобів є форми фінансової та статистичної звітності, а також дані аналітичного обліку.

Основну інформаційну базу для аналізу основних засобів надає облік, але також можуть використовуватись інші інформаційні джерела, представлені в рис.3.1.



Ри

Рис. 3.1. Інформаційні джерела аналізу основних засобів

Задля того щоб зробити діяльність підприємства більш ефективним ,потрібно впроваджувати нову техніку та автоматизувати виробництво. Це дозволить зменшити час на проведення нових господарських робіт, що в

результаті призведе до підвищення кількості отримуваної продукції, а відповідно і до збільшення прибутку підприємства.

Аналіз основних засобів проводиться у відповідності з завданнями в напрямах, які визначають зміст і порядок проведення аналізу (рис.3.2).

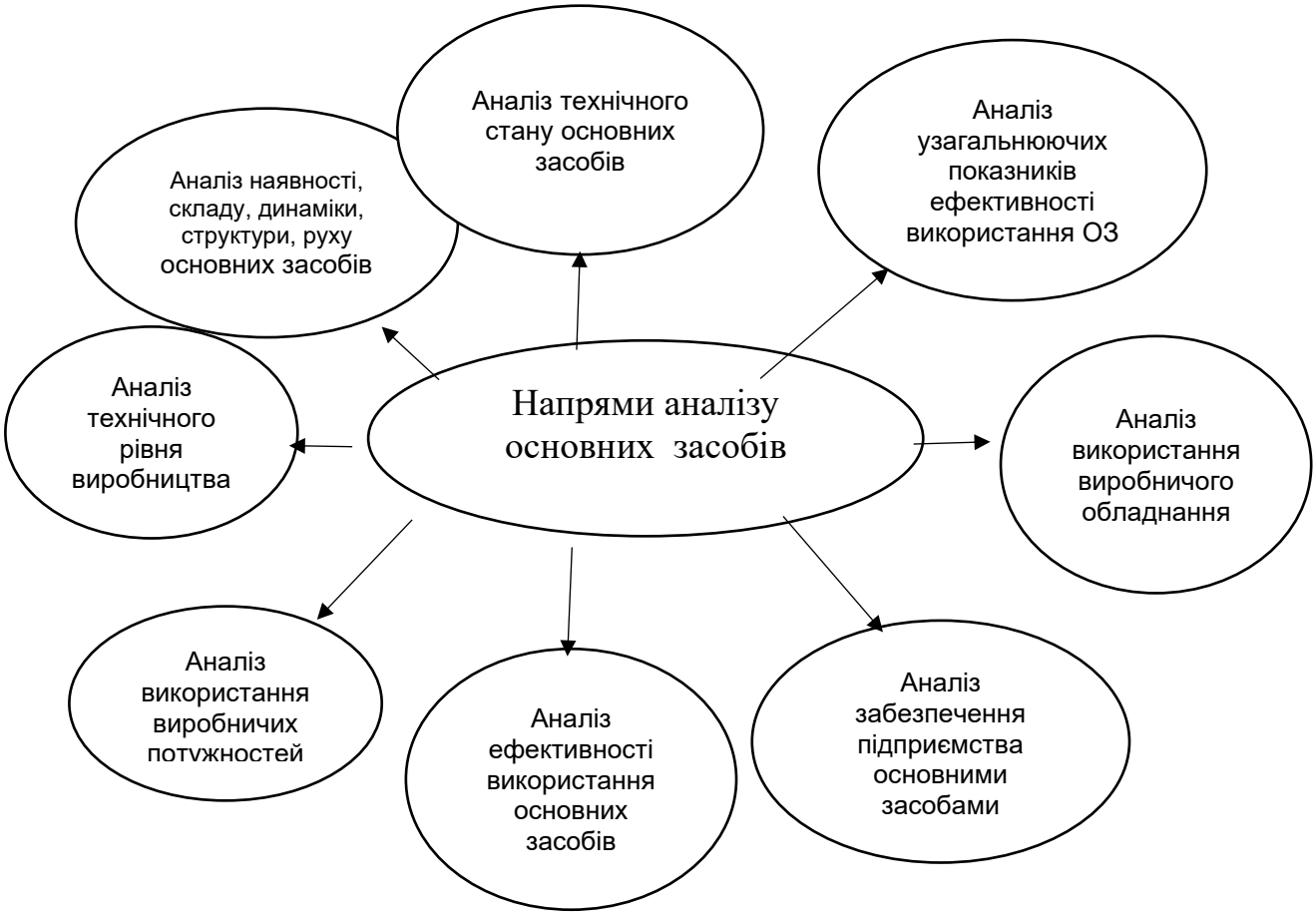


Рис. 3.2 Напрями аналізу основних засобів

Методика аналізу використання основних засобів повинна врахувати ряд принципових положень:

1. функціональна корисність основних засобів зберігається протягом декількох років, тому витрати з їх придбанням і експлуатацією розподілені в часі;

2. момент фізичної заміни основних засобів не співпадає з моментом їх вартісного заміщення,у результаті чого можуть виникнути втрати і збитки, що зменшують фінансові результати діяльності підприємства;

3. ефективність використання основних засобів оцінюється по різному

залежно від їх виду, належності, характеру участі у виробничому процесі, а також призначення. [9]

Аналіз основних засобів зазвичай проводиться в чотири етапи ,які зображенні на рис. 3.3

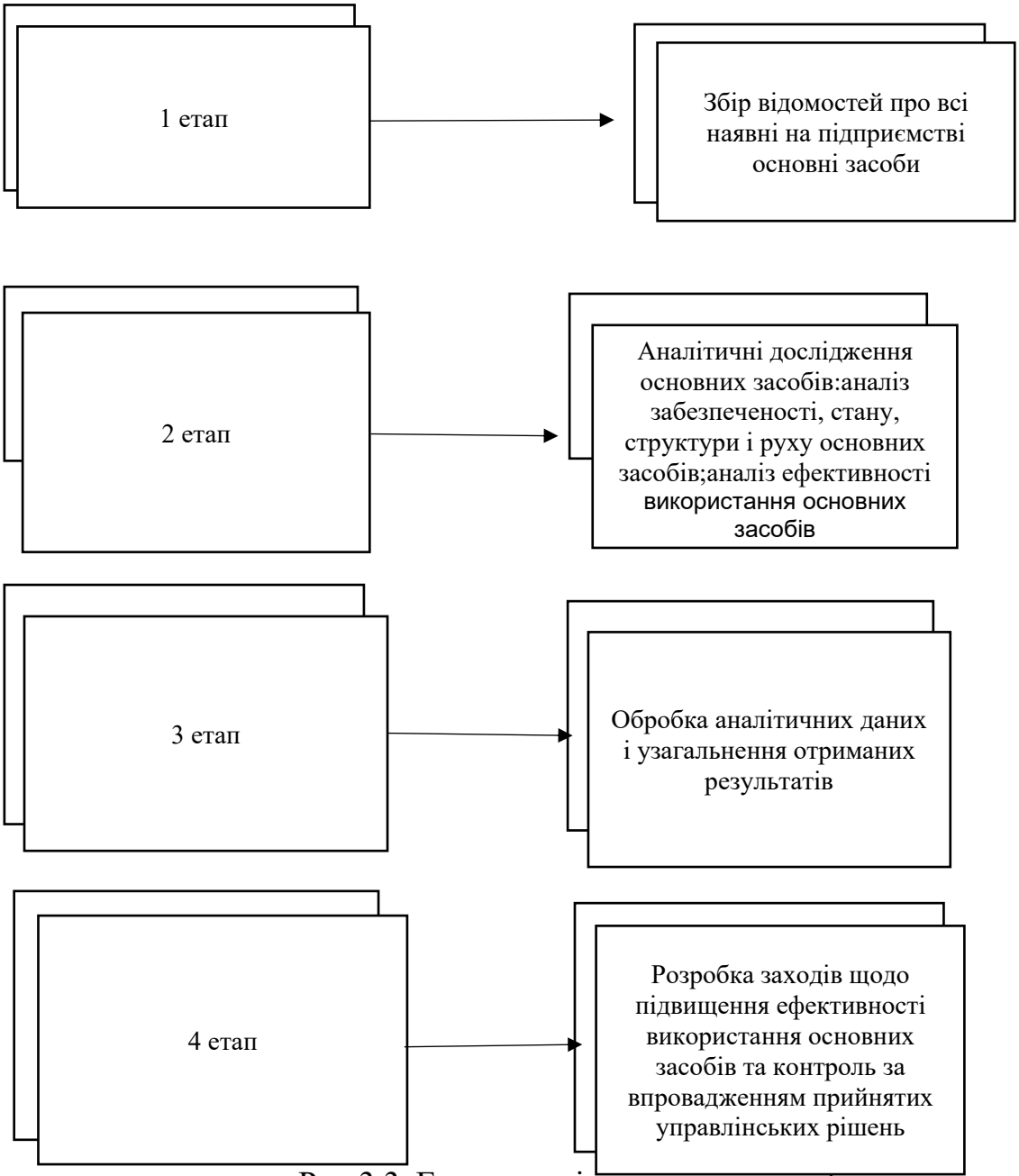


Рис.3.3. Етапи аналізу основних засобів

Якщо якісно провести аналіз , підприємство зможе побачити переваги або недоліки у вибраній стратегії діяльності підприємства та матиме можливість застосувати своєчасні управлінські рішення, а від цього залежить ефективність діяльності всього підприємства.

Шляхи поліпшення використання основних засобів можуть бути

представлені різним чином [37]. Одним з варіантів системи шляхів і відповідних резервів підвищення ефективності використання основних засобів є наступна їх класифікація:

1) резерви поліпшення екстенсивного використання основних засобів або шляху збільшення часу роботи обладнання:

– прискорення введення в дію;

– скорочення та ліквідація внутрішньозмінних простоїв за рахунок сучасного і якісного забезпечення робочих місць сировиною, матеріалами, енергією, паливом, інструментом, оснащенням, робочою документацією, належного ремонтного обслуговування і т.д.;

– збільшення міжремонтних періодів і скорочення часу ремонтів;

– планування і забезпечення більш повного завантаження устаткування; – підвищення коефіцієнта змінності;

– вдосконалення організації виробництва і праці [36];

2) резерви поліпшення інтенсивного використання обладнання або підвищення ступеня його завантаження в одиницю часу:

– встановлення оптимального режиму роботи обладнання;

– підвищення продуктивності праці на робочих місцях за рахунок застосування технологічної оснастки і спеціальних інструментів, вдосконалення технологічних процесів (підвищення рівня технологічності);

– підвищення рівня механізації та автоматизації виробництва, у тому числі допоміжних та обслуговуючих процесів;

– поліпшення якості підготовки сировини і матеріалів до процесу виробництва;

– підвищення кваліфікації робітників і освоєння ними передових методів праці; – підвищення рівня спеціалізації і концентрації при формуванні технологічних процесів; – модернізація обладнання;

3) удосконалення структури основних засобів:

– збільшення питомої ваги активної частини основних засобів;

– зменшення частки невстановленого обладнання;

– придбання високопродуктивних машин і устаткування, своєчасне їх оновлення;

– забезпечення пропорційності між цехами і ділянками;

– зменшення невикористовуваних і зайвих основних засобів за рахунок їх реалізації або здачі в оренду[35]

ВИСНОВОК

Дана робота присвячена питанням організації і методики обліку і контролю основних засобів на підприємстві. Багато праць та наукових здобутків присвячено питання обліку основних засобів, бо у теперішній час, коли підприємства замислюються не лише над тим, як отримати більший прибуток, але і як за допомогою трансформацій в середині підприємства оптимізувати роботу, забезпечити отримання правдивої, повної, неупередженої інформації, це і робить дану тему наразі актуальною. Базою для дослідження виступило ТОВ «АПК «Розкішна».

Для здійснення виробничої діяльності підприємствам потрібні основні засоби. Від предметів праці вони відрізняються тим, що беруть участь у виробництві протягом кількох років, зберігаючи при цьому свою натуральну форму і фізичні властивості. Засоби праці зношуються поступово, а отже, переносять свою вартість на виробництво продукції частинами.

Для того щоб ефективно використовувати основні засоби потрібно проводити аналіз основних засобів. Завдяки аналізу можна дізнатися на скільки підприємство забезпечене основними засобами, який їх стан .

Всі розрахунки проводилися на базі даних

Форма організації облікового апарату є централізованою, тобто коли первинна інформація про господарські операції формується на відповідних виробничих підрозділах, але її перевіркою, обробкою та здійснення відображення на рахунках обліку та подальшому складанні зведених документів та регістрів займається саме центральна бухгалтерія. Організація відповідає лінійній організації апарату бухгалтерії. При цій побудові працівники бухгалтерії (кожен з яких відповідає за певну ділянну обліку) прямо підпорядковуються головному бухгалтеру та існує чітка система взаємозв’язків. Форма обліку - автоматизована.

При провадженні бухгалтерської діяльності найважливішим документом, який затверджує основні методики, прийоми та процедури, які

використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності є положення про облікову політику. На досліджуваному підприємстві даний документ розроблений, але в ньому давно не вносилися поправки. Також важливим є відмітити те, що на підприємстві немає затвердженого графіка документообігу, який би упорядкував рух документів та забезпечив їх своєчасне надходження до бухгалтерії.

Шляхи поліпшення використання основних засобів можуть бути представлені різним чином. Одним з варіантів системи шляхів і відповідних резервів підвищення ефективності використання основних засобів є наступна їх класифікація:

1) резерви поліпшення екстенсивного використання основних засобів або шляху збільшення часу роботи обладнання.
2) резерви поліпшення інтенсивного використання обладнання або підвищення ступеня його завантаження в одиницю часу.
3) удосконалення структури основних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук Н. В., Васільєва Л. М.,Павлова, Г. Є. Особливості обліку основних засобів на малих підприємствах URL: http://www.agrosvit.info/pdf/15_2012/8.pdf (дата звернення 06.09.2023)

10. Волощук Л.А. Финансовый анализ: [учебн. пособ.] / Л.А. Волощук, М.А. Юдин; [под ред. С.В.Филипповой]. К.: «Освіта України», 2012, 328 с.

11. Гуль І.Г. Аналіз наявності та використання основних засобів підприємства

12. Янчук В.І., Андрєєва Н.М. Практичні аспекти переоцінки основних капіталів бюджетних установ. Збірник наукових праць ВНАУ Серія: Економічні науки №2 (64) 2012.

13. Панасенко А.П. Проблеми основних засобів у бухгалтерському обліку / А.П. Панасенко // Держава та регіони. - 2008. - №3. - С. 407-410.

14. Неміш Ю. Поняття "основні засоби" у сучасних наукових дослідженнях / Ю. Неміш // Аграрна економіка. - 2012. - Т. 5, № 3-4. - С. 181-187.

15.Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів.- 06.03.2014.База даних законодавство України URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0004810-14#Text (дата звернення 21.09.2023)

16.Бутинець Ф.Ф., Виговська Н.Г., Івахненков С. В. та ін. /Бухгалтерський словник за ред. Ф.Ф. Бутинця//М-во освіти і науки України, Житомир. інж.-технол. ін-т. Житомир: ПП "Рута", 2001.с.125.

17. Коваленко О.В., Громова І.В. Напрями підвищення ефективності використання основних капіталів підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014.

18. Домбровська Н.Р. Економічна сутність основних засобів та їх класифікація //Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2012. Вип. 9(1). – С. 340–349.

19. Стельмах Х.П.,Кузьмін О.Є. Класифікація основних засобів

підприємств. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/klasifikatsiya-osnovnih-zasobiv-pidpriemstv (дата звернення 26.09.2023).

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби», наказ від 27.04. 2000 р. № 92 зі змінами і доповненнями.База даних законодавство України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення 12.09.2023)

20. Андрійчук, В. Г. Економіка аграрних підприємств / за ред. В. Г. Андрійчука. – Львів: Світ, 2008.

21. Юрчишена Л. В., Волинець С. М. Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=668 (дата звернення 10.10.2023)

22. Єлькін А.В. Аналіз динаміки та структури основних виробничих капіталів підприємства . URL: http://bses.in.ua/journals/2016/1-2016/13.pdf (дата звернення 18.10.2023).

23. Кірейцев Г.Г., Виговська Н.Г., Петрук О.М. Фінанси підприємств: [Навч. Посібник] – Житомир: ЖІТІ, 2002. – 272 с.

24. Сухарський В.С. Економічний словник – довідник. – Т.: Богдан, 2002

25. Смірнова Т. О., Усатюк К. К. Фінансова стійкість підприємства. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/finansova-stiykist-pidpriemstva/viewer (дата звернення 30.10.2023)

26. Котляр М. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансової стійкості підприємства / URL:http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/70 (дата звернення 05.11.2023)

27. Ужва А., Соболева І. Концептуальні основи та методологічні підходи до проблем аналізу основних засобів на підприємствах України. URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/650/1/Economic-visnik-6-2016.pdf#page=70 (дата звернення14.11.2023)

28. Борисюк І.О., Ткаченко І.І. Резерви підвищення ефективності використання основних капіталів підприємства . URL:

https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/435/423 (дата звернення 17.11.2023)

29. Поддєрьогін А.М. Показники стану та ефективності використання основних засобів . URL: https://studentbooks.com.ua/content/view/522/54/1/2/ (дата звернення 30.11.2023)

3. М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, Л.Г. Панченко та ін.; Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: Підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. / За ред. проф. М.Ф. Огійчука. К.: Вища освіта, 2003.

30. Крічка Н. М., Методика та організація обліку і аналізу основних засобів http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecde_2009_6_22.pdf (дата звернення22.11.2023)

31. Гавриш А.В., Скрипник М.І. Проблеми обліку основних засобів та шляхи їх вирішення . URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/18773/1/DOMIN2021_P228-229.pdf (дата звернення 22.11.2023)

32. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: [навч. посіб.] / І.В. Жолнер. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368 с

33. Петрик О. А. Особливості оцінки та обліку вартості основних засобів/*Економіка. Фінанси. Право*, 2015, 4 (1): 54-57.

34. Кацевич, В. К. "Основні засоби: характеристика та класифікація." Економічні науки. Серія: Облік і фінанси 8 (2011): 230-236.

35. Федаш Г. В. Формування стратегії відтворення основних виробничих капіталів підприємства: http:// www.rusnauka.com/2._SND_2007/Economics/19243.doc. (Дата звернення 11.10.2023)

36. . Шем’якіна Н. В. Амортизація основних засобів: проблеми та методи вирішення: монографія / Н. В. Шем’якіна. Донецьк: Ін-т економіки пром-сті, 2009. – 98 с

37. Юрчишена,Л. В. Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві. *Ефективна економіка*, 2011, 8.

38. Савельєва,Г. Ю. Показники оцінки ефективності використання основних засобів. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/32619635.pdf (дата звернення17.11.2023).

39. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: Підручник [Текст] / за ред. проф. А.Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. – 487 с.

40. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (ред. на 10.10.2022). База даних Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 20.09.2023).

41. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів» від 30.09.2003 № 561 (ред. на 18.10.2022). URL: https://ips.ligazakon.net/document/MF03270 (дата звернення 20.09.2023).

42. Зінченко О. В., Мічурін В. О. Актуальні питання обліку основних засобів на підприємствах. Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні: матеріали наук. практ. інтернет-конф. (24 травня 2017 р., м. Київ). Київ: КНУТД, 2017. С. 104-105.

43. Македон Н.Г. Актуальні питання обліку основних засобів в умовах інтеграцій. Бухгалтерський облік: журнал Буковинського державного фінансово-економічного університету. 2021. № 8. С. 1-8.

44. Панасенко А.П. Проблеми основних засобів у бухгалтерському обліку. Держава та регіони. 2018. № 3. С. 407-410.

45. Феофанова І.В., Антонова О. Д. Проблеми обліку основних засобів на підприємстві. Молодий вчений. 2020. № 11 (87). С. 205-208.

46. Янів І.В. Сучасні проблеми обліку основних засобів. URL: http://www.rusnauka.com/17_AND_2011/Economics/7_89670.doc.htm. (дата звернення 30.08.2023).

47. Єремян О.М., Риженко І.В. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ

ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ. The 9 th International scientific and practical conference “Modern research in world science”(November 28-30, 2022) SPC “Sci-conf. com. ua”, Lviv, Ukraine. 2022. 1977 p.. 2022.

48. Фурманчук О.С., Луценко А.Ю., Носенко Д.О. (2023). Особливості бухгалтерського обліку основних засобів в державних установах під час воєнного стану. Редакційна колегія, 144. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/13791/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A4%D0%A0_2023.pdf#page=145. (дата звернення 22.09.2023).

49. Поповиченко І. В., Спірідонова К. О., Загустіна А. Є. Основні напрями підвищення ефективності використання основних капіталів в сучасних умовах господарювання. Економічний простір. 2019. № 145. С. 149- 159.

5.Бондаренко О.М. Оренда основних засобів.//наук.журн.Virtus: Scientific Journal. №44. 2020. P.275-278.

50. Мулик Т. О., Цуркан А. О. Інформаційно-організаційні засади аналізу основних засобів в управлінні реальними інвестиціями. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип. 29, ч. 2. С. 173- 177.

51. Горбачова Л.В., Іонін Є.Є. Облік основних засобів: вітчизняний та зарубіжний досвід. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. Том 1, № 10. С. 153-157 4. Гречко А.В. Гармонізація вітчизняної системи бухгалтерського обліку основних засобів з міжнародними стандартами в умовах посилення Євроінтеграційних процесів. Сучасні проблеми економіки і підприємництво. 2018. С. 135-141.

52. Матюха, М.М., Деркаченко, Ю.Р. Організаційні засади обліку основних засобів на підприємстві. Міжнародний науковий журнал" Інтернаука". 2023. URL: https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/24856. (дата звернення 22.09.2023).

53. Дмитренко, А.В., Копайгора, І.С., & Соколенко, Т.М. Порівняльна характеристика обліку основних засобів за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності. Редакційна колегія, 2023. 123. URL:

https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/13791/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A4%D0%A0_2023.pdf#page=124. (дата звернення 23.09.2023).

54. Кулинич М.Б., Фатенок-Ткачук А О. Мельник К.П. Облік, аналіз, аудит і оподаткування економічних суб'єктів: організаційно-методологічні аспекти: монографія. Луцьк : «Вежа Друк», 2023. 136 с.

55. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. та ін.Фінансовий облік: підруч. 4-те вид. [доп. і перероб.]. Тернопіль: ТНЕУ. 2017. 451 с.

6. Кудіна І.О., Коркушко Н.І. Особливості класифікації основних засобів в умовах ринкової економіки на прикладі залізничного транспорту // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління»,2012.

7. Котенок Г.М. Діагностика фінансового стану підприємства //науково-технічна збірка № 85, 2008.

8. Яцух О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки//наук.журн. «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського» Серія: Економіка і управління, том 29 (68). № 3, 2018.

9 .Аналіз господарської діяльності / За ред. Барабаш Н. - Київ: КНЕУ, 2002. − 552 с.